

RATKAISUJA LAPSIPERHEKÖYHYTYEN

**Samalta
viivalta**

Itla 2020-2023

Lapsiperheköyhyyden tutkimusohjelma

itla Itsenäisyyden
juhlavuoden
lastensäätiö

Tavoitteet

1. Jäsentää Suomen lapsiköyhyys ilmiönä: lapsiköyhyyden laajuus, kohdentuminen ja syvyys.
2. Tunnistaa vaikuttavia toimia, joilla lapsiköyhyyttä voidaan vähentää ja joilla sen negatiivisia vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja tulevaisuuteen voidaan ehkäistä.
3. Vauhdittaa ja tukea lapsiköyhyyteen kohdistuvaa tutkimus-, kokeilu- ja vaikuttamistoimintaa.

Mitä lapsiperheköyhyys on?

- Tutkimusohjelmassa lapsiköyhyys ymmärretään laaja-alaisesti pitämällä lähtökohtana lapsiperheiden taloudellista niukkuutta, joka haittaa tai estää **lasten oikeuksien**, potentiaalın ja tarpeiden toteutumista (ns. oikeuksiin pohjautuva määritelmä).
- Pohjautuu UNICEFin määritelmään: "*children living in poverty are those who experience deprivation of the material, spiritual and emotional resources needed to stay alive, develop and thrive, **leaving them unable to enjoy their rights**, achieve their full potential, and participate as full and equal members of society*"
- Määrällisessä tutkimuksessa lapsiköyhyyttä voidaan mitata hyvin eri tavoin.

Lapsiperheköyhyyden lukuja

12 % lapsista pienituloisissa perheissä.

26 % nuorista kokee perheen taloudellisen tilanteen kohtalaiseksi tai huonoksi.

7 %:lla äideistä avoin ulosotto.

8 %:n perheistä on "vakavassa aineellisessa puutteessa".

3 % lapsiperheistä pitkäaikaisesti toimeentulotukea.

17 %:lla nuorista perheellisistä 25–29 vuotiasta maksuhäiriömerkintä.

Nämä luvut eivät kerro köyhyyden ja niukkuuden kokemuksista.

Tutkimusohjelman sisältö lyhyesti

- Translatiivinen tutkimusohjelma: tutkimuskohteet ja teema nousevat arjen praktiksesta, ja tutkimuksen löydökset viedään ”takaisin” käytäntöön.
- **Valtarakenteet huomioidaan. Lasten ja nuorten oikeudet asetetaan keskiöön.**
- Tutkimusohjelma koostuu neljästä osin rinnakkaisesta tutkimuspaketista, joissa käsitellään lapsiperheköyhyyttä arjessa, palveluissa sekä sosiaaliturvassa.

Tutkimusohjelman resurssit

- Kolmivuotisesta ohjelmasta vastaa Itlan kehitysjohtaja Tiina Ristikari ja sitä toteutetaan yhteistyössä alan tutkimuslaitosten, valtakunnallisten hankkeiden, toimijoiden ja järjestöjen kanssa.
- Kokonaisbudjetti on 1,2 miljoonaa euroa.
- Osana ohjelmaa säätiö lahjoitti lapsiperheköyhyyden tutkimukseen liittyvän professuurin Tampereen yliopistoon.
- Ohjelmaan on lisäksi palkattu kaksi post-doc -tason tutkijaa.

Tutkimus suunnitelma

Yhteistyö
sidosryhmien kanssa

Tutkimussuunnitelma
arviointi
yhteistyötahojen
kanssa.

Lapsiköyhyyden käsitteet ja hyvinvointi

- Kirjallisuuskatsaus lapsiköyhyyden käsitteistä.
- Lapsiperheköyhyyden mittarit ja niiden soveltuvuus.

Työpaketti 1

Ilmiön jäsentäminen
→ missä mennään?

Arki

- Lasten omat näkökulmat köyhyyden määrittelyssä.
- Köyhyyskokemuksia koskevien kyselytutkimusten laadun parantaminen.

Sosiaaliturva ja työmarkkinat

- Lapsiperheiden sosiaaliturvan ja pienituloisuusmuutokset pitkällä aikavälillä.
- Lapsiperheiden maksuhäiriöistä ja ulosotto.

Palvelut

- Lapsiperheköyhyys ja koulutuspolut.
- "Mustat kunnat" - tutkimus
- Lapsinäkökulma taloussosiaaliohjelmaan.
- Palvelujärjestelmien oppiminen & sensemaking (palvelut ja arkiymäristöt).

Tulosten
keskustelu
sidosryhmien
kanssa.

Työpaketti 2

Ratkaisujen löytäminen
→ mikä toimii?

Ratkaisut arjessa

Kvasikokeelliset,
osallistavat ja innovatiiviset
tutkimusmenetelmät
tutkimukset

Kirjallisuuskatsaus
vaikuttavista
toimista
suomesta ja
ulkomailla.

Ratkaisut palvelujärjestelmässä

Translatiivinen tutkimus
Palvelumalli tutkimukset

Ratkaisut SOTUssa

Mikrosimuloinnit
sosiaaliturvaan ja
velkalainsäätöön.

Työpaketti 3

Uudet tiedeviestinnän
menetelmät ja vuorovaikutus

Ilmiöpöytä /town hall
-malli

Yhteinen julkaisualusta
(vuotuinen
lapsiköyhyyden tila -
raportti)

Tiedon syntetisointi

Työpaketti 4

Lapsiperheköyhyysoimijoiden yhteistyö- ja oppimisverkostot

Sparrausryhmä Lasten komissio

Kansallinen tutkijat ja
ammattiverkoston

Pohjoismainen yhteinen
lapsiköyhyyden tutkimuksen verkosto
(lapsiperheköyhyyskonferenssi, josta
muodostetaan verkosto).

Ilmiön jäsentäminen – missä mennään? (TP 1)

- Selvitämme mitä lapsiköyhyys Suomessa on, miten sitä tulisi mitata, ketä se koskettaa ja miten lapsiköyhyys vaikuttaa juuri lasten arkeen?
- Luomme ymmärrettävän kuvan lapsiperheköyhyydestä valtion, hyvinvointialueiden, kuntien ja järjestöjen käyttöön.
- Analysoimme lapsiköyhyyttä arjen, sosiaaliturvan ja palveluluiden kuvakulmista, syntetisoimme aikaisempaa tutkimusta sekä hyödynnämme laadullisia sekä määrällisiä väestöedustavia aineistoja.

Lapsiköyhyyden vähentämisen ja sen negatiivisten seurausten ratkaisumahdollisuudet (TP 2)

- Tunnistamme ja kehitämme vaikuttavia toimintamalleja ja politiikkamuutoksia, joilla lapsiköyhyyttä vähennetään tai sen negatiiviset seuraukset minimoidaan.
- Osallistavasti simuloimme muutoksia sosiaaliturvassa, palveluissa ja velkalainsäädännössä.
- Hyödynnämme innovatiivisia määrällisiä menetelmiä: mikrosimulointia, ei-satunnaistettuja koeasetelmiä, conjoint-experimenttejä.

Uudet tiedeviestinnän menetelmät ja tietoisuuden lisääminen (TP 3)

- Tutkimustietoa validoidaan tutkijayhteisön kesken ja yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Ohjelma tukee päätöksentekoa ja uudenlaista toimintaa niin paikallisesti (kunnat), alueellisesti (tulevat hyvinvointialueet) kuin valtakunnallisesti (eduskunta ja valtioneuvosto).
- Kehitämme ilmiöpöytätyöskentelymallia. Tässä mallissa tuomme ilmiökohtaisesti tutkijat, toimijat ja päättäjät yhteen.
- Luomme lapsiköyhyyden tutkimusjulkaisuarkiston, säännöllinen suomalainen lapsiköyhyyden seurantamekanismin (Samalta viivalta - julkaisusarja) sekä yhteisen aihepiirin julkaisualustan.

**Samalta
viivalta**

Itla 2021-2023

RATKAISUJA LAPSIPERHEKÖYHYYTEEN

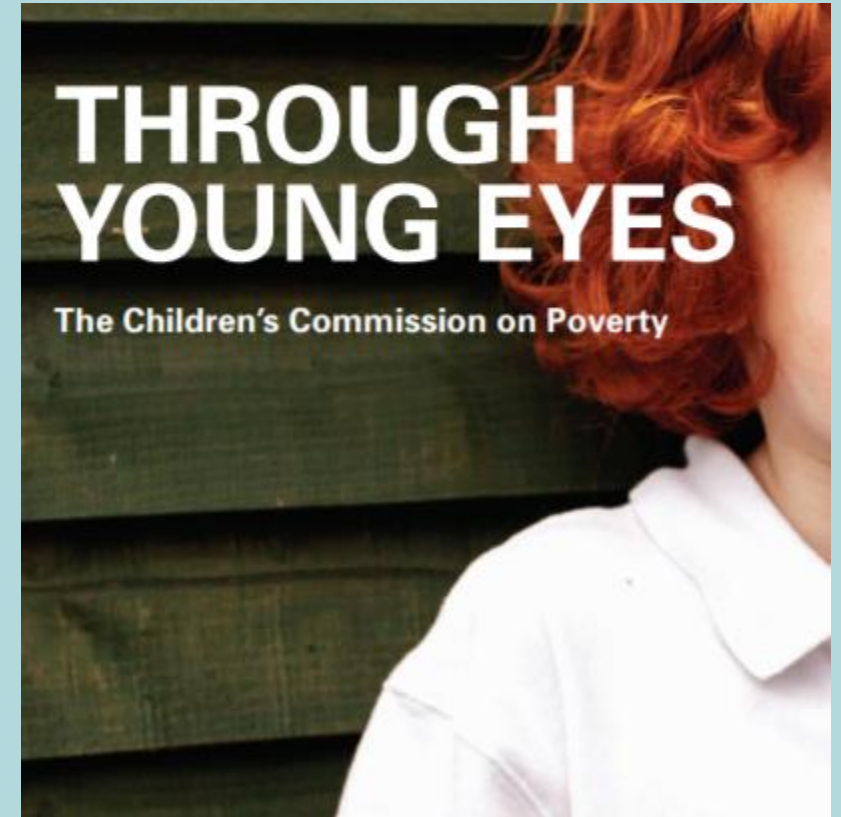
itla Itsenäisyyden
juhlavuoden
lastensäätiö

Lapsiperheköyhyystoimijoiden yhteistyö- ja oppimisrakenteet (TP 4)

- Perustamme ohjelmalle asiantuntijoista koostuvan ”sparrausryhmän” sekä kokemusasiantuntijaryhmän.
- Vahvistamme ja syvennämme lapsiköyhyyden tutkijoiden yhteistyötä Suomessa ja Pohjoismaissa.
- Luomme pysyviä lapsiköyhyyden yhteistyö- ja tutkimusinfrastruktuureja.

Nuorten komissio

- Osallistuva elementti Itlan Samalta viivalta – ratkaisuja lapsiperheköyhyyteen ohjelmaan
- Esimerkki UK:sta: nuoret muodostavat komission, jossa tutkitaan lapsiperheköyhyyttä ja etsitään ratkaisuja siihen heidän näkökulmastaan.

Komission perustaminen

- Tukenasi ry, Nuorten raati
- Osallisuuden aika ry
- Auta Lasta ry, Veturointi –toiminta
- Pesäpuu ry
- SOS–Lapsikylä, Kehittäjänuoret
- Perhehoitoliitto, nuorten kehittäjäryhmä Tilkkutäkki
- Suomen Uusperheiden liitto ry
- Mukana 1–2 kokemusvaikuttajaa/organisaatio
 - työntekijä tukena ja mukana järjestäytymiskokouksessa
 - Osallistujat iältään +15–27
- Kokoontuminen noin 4–5 krt/vuosi
- Kokouspalkkio 120 €/kokous sis. valmistautumisen

Komission keskeiset tavoitteet

1. **Vaikuttaa** lapsiperheköyhyyden keskusteluun ja ratkaisuihin
2. **Ohjata** Samalta viivalta –ohjelman edistymistä seuraamalla ohjelman etenemistä, näyttämällä suuntaa ja hyväksymällä välietappeja
3. **Tutkia** lapsiperheköyhyyttä tutkijoiden kanssa: keskustella ja reflektoida tutkimustietoa aiheesta, tunnistaa tutkimusaiheita ja näkökulmia, jotka puuttuvat, tehdä alkuperäistä tutkimusta omilla ehdoilla
4. **Tuottaa tutkimusaineistoa** sekä tutkijoina että osatutkimukseen osallistujina

Kokemuksia ensimmäisestä tapaamisesta

- Nuorten kiinnostuksen kohteet
 1. Yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttaminen, politiikka ja verkostoituminen
 2. Viestintä, hyvä kirjoittamaan tai puhumaan
 3. Omien kokemusten jakaminen köyhyydestä ja sen lieveilmiöistä
 - Taloudellinen niukkuus
 - Mielenterveys
 - Sijaishuolto
- Nuorten komission nimi etäännyttävä – keksitään uusi!
- Seuraavat tapaamiset

Eettiset kysymykset

- Eettisen ennakoarvioinnin hakeminen
- Nuori kanssatutkijana
- Kanssatutkijuus ja tutkimusetiikka
- Kanssatutkijuuden ja tutkimukseen osallistumisen yhdistäminen

Kiitos!

Aapo Hiilamo

erikoistutkija

aapo.hiilamo@itla.fi, 040 640 2792

Tiina Ristikari

ohjelmajohtaja, kehitysjohtaja

tiina.ristikari@itla.fi, 050 917 7396

Taru Lilja

projektitutkija

taru.lilja@itla.fi, 040 541 0139

Lapsiperheköyhyyden syyt

Tarkastelimme THL:n kohortti 1997 aineistolla toimeentulotuen saantia 1997–2018 (kun lapsi oli alle 18-vuotias)

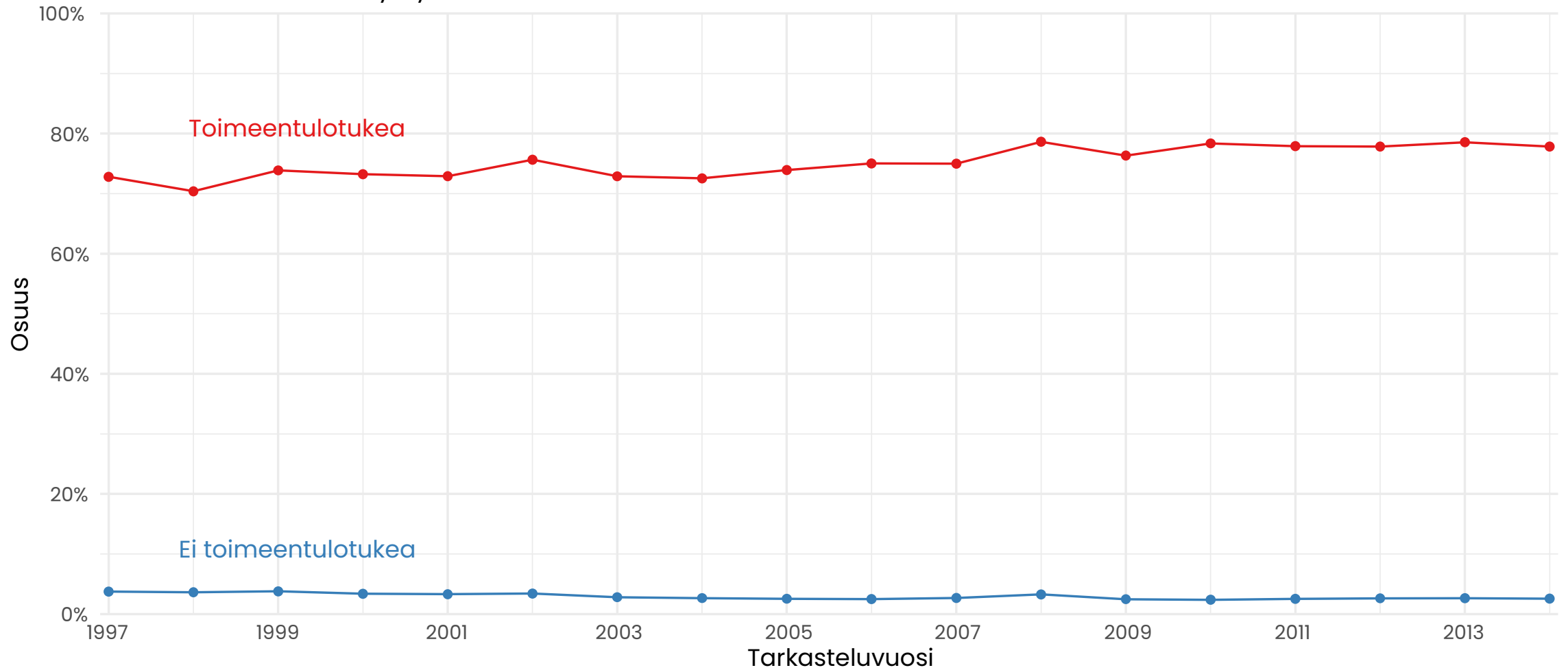
Aineisto kattaa kaikki Suomessa 1997 syntyneet ja heidän vanhempansa.

Selvitimme

- kuinka suurella osalla toimeentulotuki **uusiutuu** (perhe on toimeentulotuella seurantavuonna ja sitä seuraavana vuonna),
- kuinka suuri osa **tippuu** toimeentulotuella lapsen iän mukaan (perhe ei ole toimeentulotuella seurantavuonna mutta on sitä seuraavana vuonna),
- Mitkä tekijät yhdistyvät toimeentulotuella tippumiseen.

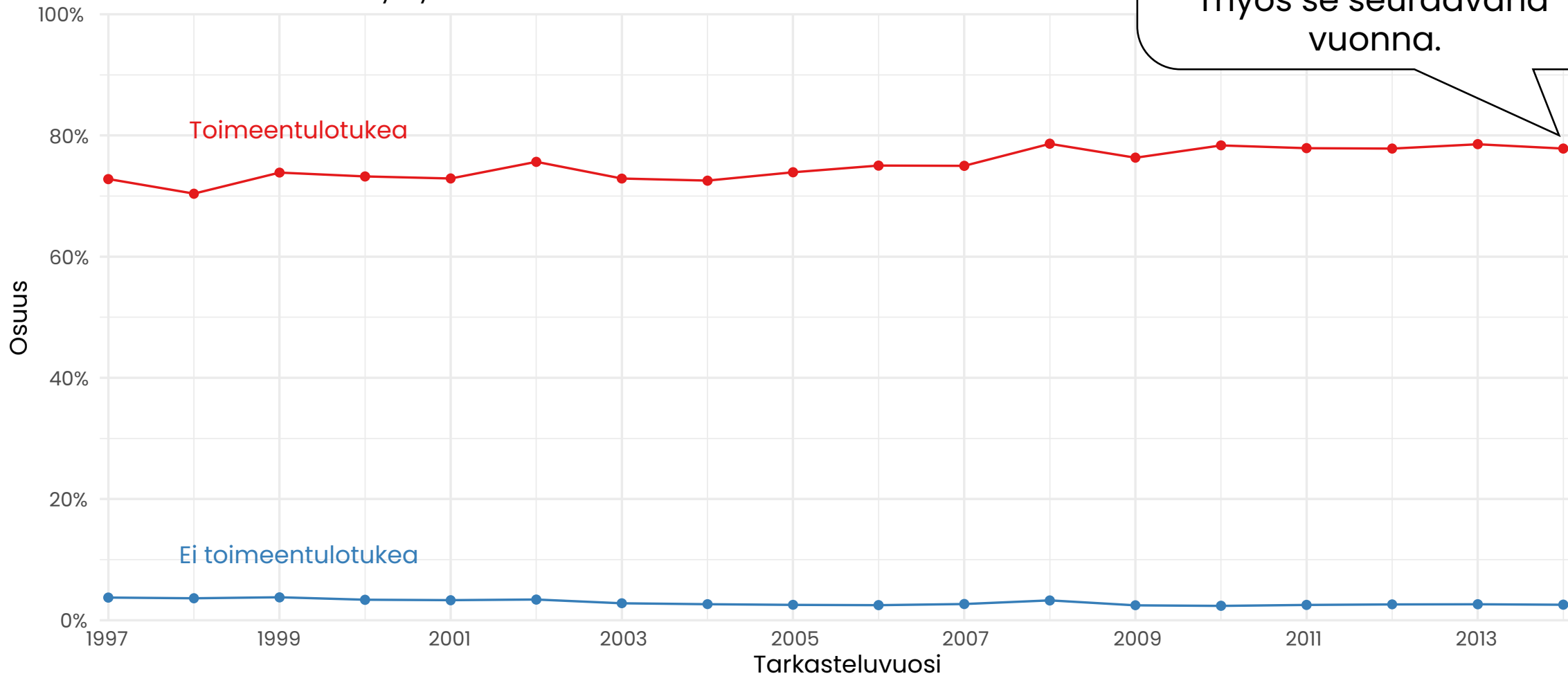
Toimeentulotukea seuraavana vuonna saaneiden osuus tarkasteluvuoden toimeentulotuen saannin mukaan

Seuranta: Kansallinen syntymäkohortti 1997- tutkimus 1997-2015

Toimeentulotukea seuraavana vuonna saaneiden osuus tarkasteluvuoden toimeentulotuen saannin mukaan

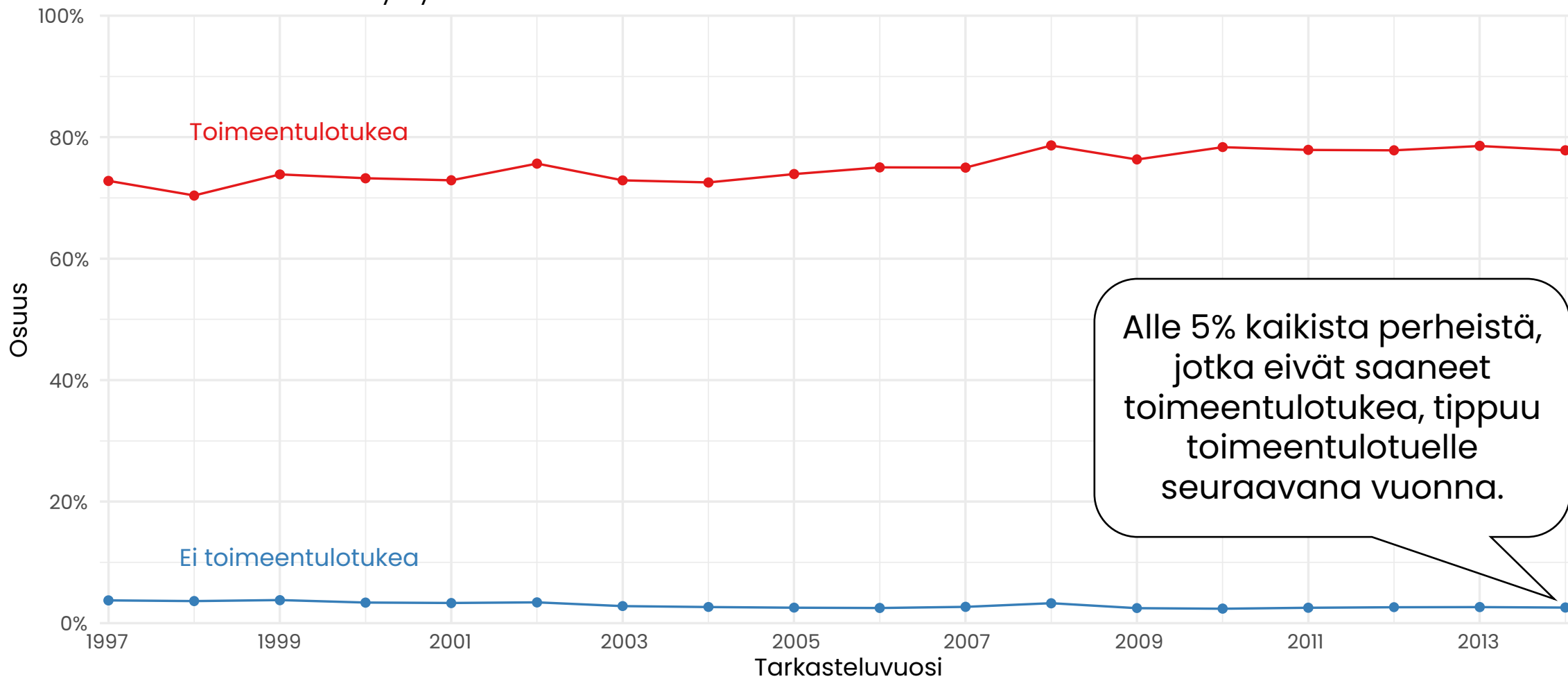
Seuranta: Kansallinen syntymäkohortti 1997- tutkimus 1997-2015

Lähes 80% perheistä, jotka saivat toimeentulotukea, olivat saivat toimeentulotukea myös se seuraavana vuonna.

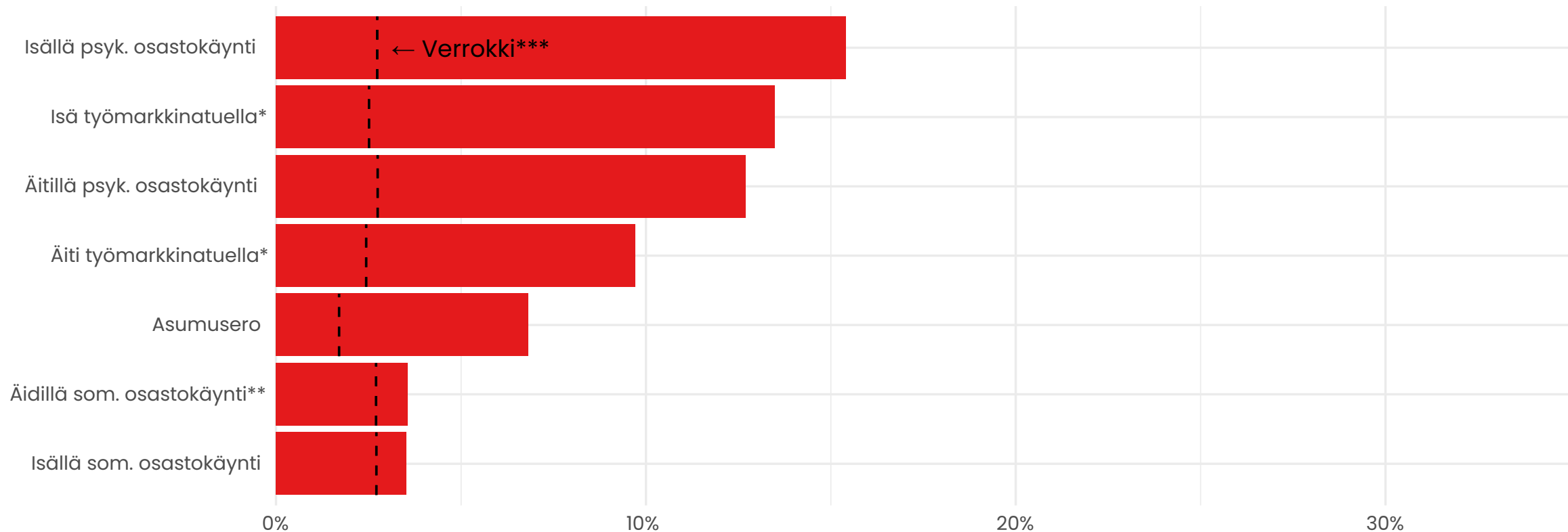
Toimeentulotukea seuraavana vuonna saaneiden osuus tarkasteluvuoden toimeentulotuen saannin mukaan

Seuranta: Kansallinen syntymäkohortti 1997- tutkimus 1997-2015

Toimeentulotukea seuraavana vuonna saaneiden osuus,
mikäli tarkasteluvuonna ei toimeentulotukea,
mutta jokin seuraavista toteutuu:

Seuranta: Kansallinen syntymäkohortti 1997- tutkimus 1997–2015

*Työmarkkinatuella tai peruspäivärahalla

**Pl. raskauteen liittyvät, ICD10 mukaiset O-alkuiset käynnit

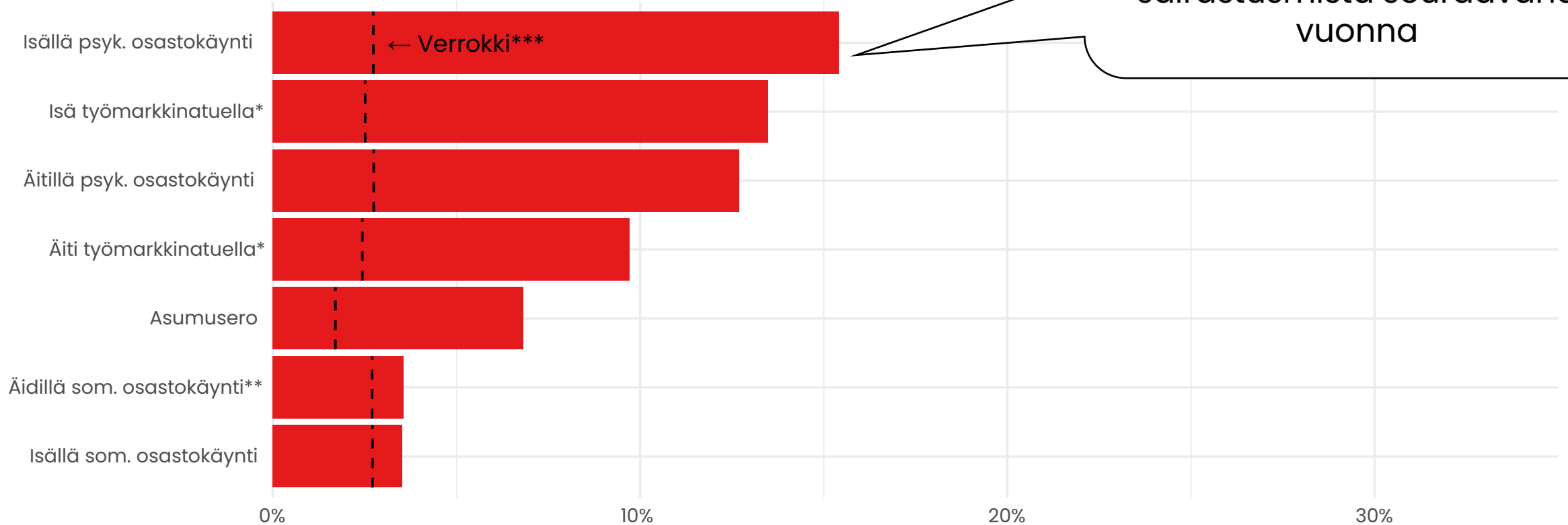
***Osuus toimeentulotukea seuraavana vuonna saavista, joilla ei ole tarkasteluvuonna toimeentulotukea eikä rivin vastetta

****Huomaa asteikko!

Toimeentulotukea seuraavana vuonna saaneiden osuus, mikäli tarkasteluvuonna ei toimeentulotukea, mutta jokin seuraavista toteutuu:

Seuranta: Kansallinen syntymäkohortti 1997- tutkimus 1997-2015

Yli 15% perheistä, joissa isä sairastuu psyykkisesti, tippuu toimeentulotuella sairastumisista seuraavana vuonna

***Osuus toimeentulotukea seuraavana vuonna saavista, joilla ei ole tarkasteluvuonna toimeentulotukea eikä rivin vastetta

*Työmarkkinatuella tai peruspäivärahalla

**Pl. raskauteen liittyvät, ICD10 mukaiset O-alkuiset käynnit

****Huomaa asteikko!

Yhteenveto lapsiperheköyhyyden syistä

Toimeentulotukea saavat pääasiassa sellaiset, jotka ovat saaneet sitä aikaisemmin. Alkuperäiset syyt ovat monimutkaiset.

Vain harvat perheet *tippuvat* toimeentulotuella lapsen ollessa pieni.

Toimeentulotuella *tippuminen* liittyy usein

- vanhempien (erityisesti isän) psyykkiseen sairastumiseen,
- asumuseroon ja
- työttömäksi jäämiseen.